

STUDIA PÓŁNOCNOEUROPEJSKIE

HELENA GARCZYŃSKA

NORWESKI IBSEN POLSKI IBSEN

PRZEKŁAD FORM ADRESATYWNYCH
W WYBRANYCH DRAMATACH HENRYKA IBSENA

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

NORWESKI IBSEN
POLSKI IBSEN

INSTYTUT SKANDYNAWISTYKI
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

STUDIA PÓŁNOCNOEUROPEJSKIE
TOM IV

SERIA POD REDAKCJĄ MARII SIBIŃSKIEJ

HELENA GARCZYŃSKA

NORWESKI IBSEN
POLSKI IBSEN

PRZEKŁAD FORM ADRESATYWNYCH
W WYBRANYCH DRAMATACH HENRYKA IBSENA

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2019

Recenzja
Prof. dr hab. Lech Sokół

Redakcja wydawnicza
Anna Herzog-Grzybowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

Na okładce
zdjęcie ze spektaklu pt. *Dom lalki*, reż. Agnieszka Lipiec-Wróblewska,
Teatr Polski im. Arnolda Szyfmana w Warszawie (premiera 6.10.2017 r.);
fot. Marta Ankiersztejn

Skład i łamanie
sunny.gda.pl

Opracowanie indeksu
Anna Świtalska-Jopek

Publikacja sfinansowana z działalności statutowej
Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego,
Instytutu Skandynawistyki Uniwersytetu Gdańskiego
oraz środków VB Polska Sp. z o.o.

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-768-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Spis treści

Wstęp	9
Część I	
Wokół tematu: teoria, historia, stan badań	15
1. Analizowany materiał	17
1.1. Przekład dramatów Ibsena na język polski	17
1.2. „Dramaty współczesne” Ibsena jako obraz norweskiego społeczeństwa	20
1.3. Znaczenie form adresatywnych w dramatach Ibsena	24
2. Zagadnienie form adresatywnych	28
2.1. Definicje form adresatywnych	28
2.2. Formy adresatywne w Norwegii	34
2.2.1. Historia i współczesność	34
2.2.2. Czasy Ibsena – druga połowa XIX wieku	37
2.3. Formy adresatywne w Polsce	44
2.3.1. Krótki zarys historyczny	44
2.3.2. Współczesność	45
3. Formy adresatywne jako problem w przekładzie dramatu	54
3.1. Rozwój badań translatorycznych	54
3.2. Teoria przekładu dramatu	58
3.3. Formy adresatywne jako problem w przekładzie dramatu	68
4. Krótki zarys relacji społecznych w Norwegii w drugiej połowie XIX wieku	76
5. Stan badań	83
5.1. Przekład dramatów Ibsena w badaniach	83
5.1.1. Przekład dramatów Ibsena w badaniach światowych	83
5.1.2. Przekład dramatów Ibsena w badaniach polskich	91
5.1.3. Przekład dramatów Ibsena w badaniach jako zagadnienie drugorzędne	92
5.1.4. Przekład dramatów Ibsena w badaniach jako zagadnienie podrzędne	94
5.2. Przekład form adresatywnych w dramatach Ibsena	95
5.2.1. Przekład form adresatywnych w dramatach Ibsena w badaniach światowych	95
5.2.2. Przekład form adresatywnych w dramatach Ibsena w badaniach polskich	96
5.2.3. Przekład form adresatywnych w dramatach Ibsena jako zagadnienie drugorzędne	97
5.3. Wokół przekładu – tłumacze, wydania, marketing	98

Część II**Analiza form adresatywnych i ich przekładu****w dramatach współczesnych Henryka Ibsena**

	101
1. <i>Dom lalki/Nora</i> (1879)	103
1.1. Szef i podwładny	104
1.1.1. Krogstad – Helmer	104
1.1.2. Helmer – Krogstad	105
1.2. Relacje małżeńskie między Norą a Helmerem	105
1.2.1. Nora – Helmer	106
1.2.2. Helmer – Nora	107
1.3. Przyjaciółka i przyjaciółka żony. Relacje między panią Linde a Norą i Helmerem	114
1.3.1. Pani Linde – Nora	114
1.3.2. Nora – pani Linde	115
1.3.3. Pani Linde – Helmer	116
1.3.4. Helmer – Pani Linde	116
1.4. Doktor zaprzyjaźniony. Relacje między Helmerem, Norą, panią Linde a Rankiem	118
1.4.1. Rank – Helmer	119
1.4.2. Helmer – Rank	119
1.4.3. Rank – Nora	120
1.4.4. Nora – Rank	121
1.4.5. Rank – Pani Linde	122
1.4.6. Pani Linde – Rank	123
1.5. Szantażysta i walczące o szczęście. Relacje między Krogstadem a Norą i panią Linde	123
1.5.1. Krogstad – Nora	124
1.5.2. Nora – Krogstad	125
1.5.3. Krogstad – Pani Linde	125
1.5.4. Pani Linde – Krogstad	126
1.6. Kochana mama. Relacje między Norą a jej dziećmi	127
1.6.1. Nora – dzieci	128
1.6.2. Dzieci – Nora	129
1.7. Państwo i służba. Relacje między Norą i Helmerem a służącą, nianią i posłańcem	130
1.7.1. Nora – służąca	130
1.7.2. Służąca – Nora	130
1.7.3. Nora – niania	131
1.7.4. Niania – Nora	132
1.7.5. Nora – posłaniec	133
1.7.6. Helmer – służąca	133
1.7.7. Służąca – Helmer	134
2. <i>Rosmersholm</i> (1886)	135
2.1. Spętani uczuciami. Relacje między Rebeką a Rosmerem	136
2.1.1. Rebeka – Rosmer	136
2.1.2. Rosmer – Rebeka	140
2.2. Sędzia sprawiedliwy, mąż prawy. Relacje między Rebeką i Rosmerem a rektorem Krollem	143
2.2.1. Rebeka – Kroll	143
2.2.2. Kroll – Rebeka	145

2.2.3. Rosmer – Kroll	147
2.2.4. Kroll – Rosmer	149
2.3. Duch rewolucji a podpory społeczeństwa.	
Relacje między Mortensgaardem a Krollem i Rosmerem	151
2.3.1. Mortensgaard – Kroll	151
2.3.2. Kroll – Mortensgaard	152
2.3.3. Mortensgaard – Rosmer	152
2.3.4. Rosmer – Mortensgaard	153
2.4. Ideologiczny bankrut a szanowani obywatele.	
Relacje między Brendlem a Rosmerem, Krollem i Rebeką	154
2.4.1. Brendel – Rosmer	155
2.4.2. Rosmer – Brendel	159
2.4.3. Brendel – Kroll	160
2.4.4. Kroll – Brendel	161
2.4.5. Brendel – Rebeka	162
2.4.6. Rebeka – Brendel	164
2.5. Wierna gospodyni. Relacje między Rosmerem, Rebeką a gospodynią	165
2.5.1. Rosmer – gospodyni	166
2.5.2. Gospodyni – Rosmer	166
2.5.3. Rebeka – gospodyni	167
2.5.4. Gospodyni – Rebeka	168
2.5.5. Kroll – gospodyni	170
3. <i>Hedda Gabler</i> (1890)	171
3.1. W szponach ciotki. Stosunki w rodzinie Tesmanów	171
3.1.1. Panna Tesman – Jørgen Tesman	172
3.1.2. Jørgen Tesman – panna Tesman	174
3.1.3. Panna Tesman – Hedda	176
3.1.4. Hedda – panna Tesman	180
3.2. Relacje małżeńskie między Heddą a Jørgenem Tesmanem	183
3.2.1. Hedda – Jørgen Tesman	184
3.2.2. Jørgen Tesman – Hedda	186
3.3. Przyjaciółka pani i pana domu.	
Relacje między panią Elvsted a małżeństwem Tesmanów	188
3.3.1. Pani Elvsted – Jørgen Tesman	188
3.3.2. Jørgen Tesman – pani Elvsted	189
3.3.3. Pani Elvsted – Hedda	192
3.3.4. Hedda – pani Elvsted	195
3.4. Kochanek i damy jego serca.	
Relacje między Løvborgiem a Heddą i panią Elvsted	199
3.4.1. Løvborg – Hedda	200
3.4.2. Hedda – Løvborg	202
3.4.3. Løvborg – pani Elvsted	204
3.4.4. Pani Elvsted – Løvborg	205
3.5. Wypróbowany przyjaciel. Relacje między asesorem Brackiem i małżeństwem Tesmanów	208
3.5.1. Tesman – Brack	208
3.5.2. Brack – Tesman	209
3.5.3. Hedda – Brack	211
3.5.4. Brack – Hedda	214

3.6. Dobrzy znajomi i obcy ludzie. Relacje Tesman – Løvborg, pani Elvsted – Brack oraz Løvborg – Brack	219
3.6.1. Tesman – Løvborg	219
3.6.2. Løvborg – Tesman	220
3.6.3. Pani Elvsted – Brack	221
3.6.4. Brack – pani Elvsted	222
3.6.5. Løvborg – Brack	223
3.6.6. Brack – Løvborg	223
3.7. Wierna sługa. Relacje między służącą a jej państwem i gośćmi państwa	225
3.7.1. Służąca – panna Tesman	225
3.7.2. Panna Tesman – służąca	226
3.7.3. Służąca – Jørgen Tesman	227
3.7.4. Jørgen Tesman – służąca	228
3.7.5. Służąca – Hedda	228
3.7.6. Hedda – służąca	229
3.7.7. Służąca – pani Elvsted	230
3.7.8. Pani Elvsted – służąca	230
3.7.9. Løvborg – służąca	231
Wnioski	233
1. Formy adresatywne w dramatach a społeczeństwo norweskie w XIX wieku	233
2. Trudności w przekładzie form adresatywnych z języka norweskiego na polski	234
3. Strategie tłumaczy	235
4. Zakłócenia relacji międzyludzkich	237
5. Optymalne strategie przekładu	238
Bibliografia	241
Summary	255
Indeks osobowy	259

Początki skandynawistyki gdańskiej wiążą się z powołaniem we wrześniu 1970 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Gdańskiego samodzielnego Zakładu Języków i Kultury Krajów Skandynawskich, przekształconego w roku 1981 w Katedrę Skandynawistyki. Dorobek naukowo-dydaktyczny katedry tworzyli profesorowie Zenon Ciesielski i Jan Szymański, a także pracujący w jednostce literaturoznawcy, językoznawcy, politolodzy, przedstawiciele nauk społecznych, medioznawcy oraz wykładowcy języków skandynawskich. Ich naukowe poszukiwania i praca ze studentami przez lata materializowały pojęcie o skandynawistyce jako interdyscyplinarnym obszarze badawczym i dydaktycznym. W roku 2016 Katedra Skandynawistyki decyzją władz uczelni uzyskała rangę instytutu.

„Studia Północnoeuropejskie” to seria promująca naukowe eksploracje i badawcze pasje pracowników gdańskiej skandynawistyki oraz zaproszonych do współpracy badaczy z innych ośrodków akademickich. Planowane są również tomy prezentujące studencką aktywność naukową.

Publikacje tworzące profil serii świadczą o ustawicznym redefiniowaniu i poszerzaniu obszarów kulturowych eksplorowanych przez gdańskich skandynawistów i ich zainteresowaniu dynamiką procesów zachodzących na styku kultur.

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-768-2